

УДК 343.131

Балацька О. Р.*аспірант кафедри правосуддя**та кримінально-правових дисциплін**Начально-наукового інституту права ім. І. Малиновського**Національного університету «Острозька академія»*

ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ЗАХИСТ ПІДОЗРЮВАНОВОГО В КОНТЕКСТІ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Постановка проблеми. Врахування підходів ЄСПЛ щодо забезпечення права на захист у кримінальному провадженні, зокрема принципів раннього доступу до захисника, ефективного захисту, вільного вибору захисника, гарантування безкоштовного захисту державою, наявності достатнього часу та можливостей для підготовки захисту як складових права на справедливий суд має принципове значення у кримінальному провадженні України. Практика застосування Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) показує допущення фактів порушення базового конституційного права на захист від підозри, зокрема щодо забезпечення участі захисника на кожному етапі кримінального провадження, раннього доступу особи до професійної правничої допомоги, наявності достатнього часу та можливостей для підготовки захисту та інших. Вище окреслена проблематика зумовлює

© Балацька О. Р., 2018

© Національний університет «Острозька академія», 2018

-
- Практичні проблеми забезпечення права на захист підозрюваного в контексті практики Європейського суду з прав людини / О. Р. Балацька // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2018. – № 1(17) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2018/n1/18borzpl.pdf>.

потреби приведення національного законодавства у відповідність до практики ЄСПЛ, зокрема слід визначити процесуальний порядок провадження щодо осіб, які потенційно причетні до кримінального правопорушення та надання таким особам права на захист, а відповідно забезпеченням професійною правничою допомогою адвоката-захисника.

Стан дослідження. Проблеми реалізації права на захист в кримінальному судочинстві, участі захисника на окремих етапах та стадіях кримінального процесу, тактики захисту, доказової діяльності захисника, організаційних та етико-моральних засад захисту неодноразово та у різних аспектах підіймались у юридичній літературі, зокрема в наукових дослідженнях В. Д. Адаменко, Г. І. Алейнікова, С. А. Альперта, М. О. Баєва, А. М. Бірюкової, О. Д. Бойкова, Т. В. Варфоломєєвої, Є. В. Васьковського, М. М. Видрі, І. Ю. Гловацького, В. Г. Гончаренка, С. В. Гончаренка, Ю. М. Грошевого, П. С. Елькінд, Я. П. Зейкана, Л. Б. Ісмаїлової, О. В. Капліної, А. Ф. Коні, О. Ю. Костюченко, Т. В. Корчевої, О. П. Кучинської, О. М. Ларіна, Л. М. Лобойка, Є. Д. Лук'янчикова, М. А. Маркуш, П. М. Маланчука, О. Р. Михайленка, М. М. Михеєнка, А. В. Молдована, В. Т. Нора, Н. М. Обрізан, Д. П. Письменного, М. А. Погорецького, В. О. Попелюшка, В. М. Савицького, О. Д. Святоцького, О. М. Скрябіна, Ю. І. Стецовського, М. С. Строговича, В. М. Тертишника, А. М. Тітова, Л. Д. Удалової, Ф. Н. Фаткуліна, І. Я. Фойницького, М. О. Чельцова, А. Л. Ципкіна, Г. М. Шафіра, В. Ю. Шепітько, В. П. Шибіко, Ю. П. Яновича, О. Г. Яновської та багатьох інших вчених, що свідчить про надзвичайну пріоритетність забезпечення права на захист та про невечірність досліджуваних питань. Проблеми забезпечення права на захист, науковий інтерес до питання участі адвоката (захисника) у кримінальному провадженні має тривалу історію та охоплює широке коло

-
- Практичні проблеми забезпечення права на захист підозрюваного в контексті практики Європейського суду з прав людини / О. Р. Балацька // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2018. – № 1(17) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2018/n1/18borzpl.pdf>.

проблем теоретичного і практичного характеру. Однак, реформування системи судоустрою, зміни кримінального процесуального законодавства потребують нових поглядів щодо реалізації права особи на захист в світлі європейських стандартів.

Оскільки саме ЄСПЛ уповноважений розглядати скарги заявників щодо порушення національними судовими та іншими органами України норм Європейської конвенції про захист прав людини й основоположних свобод (далі – Конвенція) сьогодні практика ЄСПЛ виступає безумовним додатковим інструментом для ефективного захисту особи від порушень з боку держави.

Мета статті. На основі порівняльного аналізу гарантій права на захист від підозри (обвинувачення), сформульованих в рішеннях ЄСПЛ, та практики застосування КПК в Україні висвітлити проблеми забезпечення права на захист потенційно причетних до вчинення кримінального правопорушення осіб, забезпечення їх професійною правничою допомогою, зокрема за рахунок держави, та запропонувати шляхи їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Участь захисника-адвоката є найбільш ефективним засобом забезпечення права підозрюваного, обвинуваченого на кваліфікований захист у кримінальному провадженні. Забезпечення особи професійним захисником, створення умов для вільного вибору захисника та до раннього доступу до нього є важливими складовими права на захист у кримінальному провадженні. Недотримання цих складових права на захист на різних стадіях може призвести до істотних порушень вимог КПК та скасування судового рішення відповідно до ч. 1 ст. 87 КПК України про недопустимість доказів.

-
- Практичні проблеми забезпечення права на захист підозрюваного в контексті практики Європейського суду з прав людини / О. Р. Балацька // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2018. – № 1(17) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2018/n1/18borzpl.pdf>.

У рішенні по справі «Артіко проти Італії» ЄСПЛ зазначив, що Конвенція покликана гарантувати не права, які є теоретичними або ілюзорними, а права, які є практичними і ефективними, і що це є особливо важливим для прав захисту, з огляду на те помітне місце, яке обіймає в демократичному суспільстві право на справедливий судовий розгляд, з якого право на захист випливає [3]. Згідно з цим принципом право на захист може бути реалізоване практичним і ефективним чином лише в разі забезпечення всіх складових механізму реалізації засади забезпечення права на захист. У практиці рішень ЄСПЛ вироблено систему гарантій забезпечення участі захисника як складової права на справедливий судовий розгляд. Системний аналіз рішень ЄСПЛ дає підстави віднести до цих гарантій зокрема: особливості реалізації права на вільний вибір захисника; принцип раннього забезпечення правовою допомогою; принцип ефективності захисту; обмеження щодо відмови особи від правової допомоги; обов'язки посадових осіб органів кримінального переслідування щодо надання інформації особам про право на доступ до правової допомоги; доступ до заходів і послуг, пов'язаних з правовою допомогою; конфіденційність спілкування з адвокатом; достатній час для підготовки захисту.

Безумовно початок доступу особи до адвоката-захисника пов'язаний із формальним початком кримінального провадження. Відомо, що стадія порушення кримінальної справи скасована у чинному КПК України, а формальний початок досудового розслідування пов'язаний із внесенням відомостей до ЄРДР або повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення та набуття нею статусу підозрюваного. Отож, сьогодні лише особа, яка набуває статусу підозрюваного отримує можливість реалізувати право на захист в повному обсязі, так як саме із

▪ Практичні проблеми забезпечення права на захист підозрюваного в контексті практики Європейського суду з прав людини / О. Р. Балацька // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2018. – № 1(17) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2018/n1/18borzpl.pdf>.

цим статусом в особи з'являються усі процесуальні права за законом, в тому числі мати захисника на першу вимогу та побачення з ним до першого допиту. Існуюча процедура офіційного початку досудового розслідування порушує право особи на захист, так як створює умови для дій та бездіяльності посадових осіб органів досудового розслідування щодо проведення слідчих дій щодо фактичної перевірки причетності особи після внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань без оголошення підозри такій особі, а тому усуває можливість забезпечення особи захисником та право на оскарження стороною захисту факту порушення кримінального провадження та його результатів.

На відміну від вітчизняного законодавця Європейське співтовариство приділяє неабияку увагу принципу забезпечення раннього доступу до правової допомоги. ЄСПЛ відзначає особливу вразливість обвинуваченого на ранніх стадіях провадження, коли він опиняється у напруженій ситуації і, як наслідок, може зіткнутися із складнощами кримінального законодавства та стоїть на позиції, що право на отримання правової допомоги виникає одразу після арешту [7]. Відповідно до практики ЄСПЛ підозрювані в кримінальному процесі мають право на доступ до правової допомоги не пізніше, як з моменту арешту чи взяття під варту або з того моменту, коли обставини, в яких опинилася особа, починають суттєво погіршувати її становище. ЄСПЛ вказує, що це право також включає право на доступ до адвоката під час першого часу допиту або будь-якого опитування поліцією у ситуації, коли праву на захист могло бути завдано непоправної шкоди.

Сферу застосування цього права було розвинуто та роз'яснено в низці рішень ЄСПЛ, ухвалених після 2008 р. Так, у справі «Сальдуз проти Туреччини» (2008 рік) та подальших рішеннях, які утворюють цілий масив

▪ Практичні проблеми забезпечення права на захист підозрюваного в контексті практики Європейського суду з прав людини / О. Р. Балацька // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2018. – № 1(17) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2018/n1/18borzpl.pdf>.

чіткої та послідовної практики, відповідно до яких що використання свідчень, отриманих від підозрюваного під час допиту (особливо зізнавальних) або інших слідчих дій за відсутності у підозрюваного правової допомоги, порушує Статтю 6 Конвенції [12]. У рішенні по справі «Брюско проти Франції» ЄСПЛ підтвердив, що право на юридичну допомогу включає в себе присутність адвоката на будь-яких допитах [4]. В рішенні по справі «Дайанан проти Туреччини» ЄСПЛ зазначив, що підозрюваним має бути надана можливість отримати правову допомогу щойно як їх взяли під варту, незалежно від того, чи поліція проводить або не проводить допит. [6] У справі «Шабельник проти України» ЄСПЛ постановив, що право на правову допомогу виникає в момент, коли становище людини стає суттєво уразливим, навіть якщо її офіційно не затримано в якості підозрюваного [13]. Суд пояснив, що становище заявника стало значно вразливішим одразу після вжиття серйозних слідчих заходів з перевірки підозри стосовно нього та підготовки версії обвинувачення, і постановив, що було порушено пункт 1 і пункт 3(с) статті 6 Конвенції, оскільки момент, у який настає право на правову допомогу, не залежить від того, який формальний статус має підозрювана у вчиненні злочину особа. У справі «Нечипорук і Йонкало проти України» ЄСПЛ дійшов висновку, що до заявника ставилися як до особи, підозрюваної у вчиненні кримінального злочину, і тому мали би забезпечити йому передбачені Статтею 6 права, включно з безперешкодним доступом до адвоката [10].

Існуюча в Україні проблема обмеженості захисту у просторово-часовому вимірі знаходить свій прояв у систематичних порушеннях права на захист у кримінальному провадженні як необхідної складової справедливого судочинства. Конкретні дані містяться в щорічних звітах

-
- Практичні проблеми забезпечення права на захист підозрюваного в контексті практики Європейського суду з прав людини / О. Р. Балацька // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2018. – № 1(17) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2018/n1/18borzpl.pdf>.

Урядового уповноваженого у справах ЄСПЛ у яких прослідковується постійне зростання заяв проти України в ЄСПЛ з приводу порушень права на захист, які допускаються органами та посадовими особами на початковому етапі розслідування кримінальної справи. Наприклад, станом на кінець 2012 року на розгляді ЄСПЛ перебувало 10 тис. 450 справ проти України (8,2 % від загальної кількості справ), у 2013 та 2014 роках – 13 тис. 700 справ (13,3 % від загальної кількості справ), а вже на кінець 2015 року – 13 тис. 850 справ (19,5 % від загальної кількості справ. Серед основних проблем – недоліки законодавства та судової практики, які призводять до порушень права особи на справедливий судовий розгляд, тримання особи під вартою без належної законної підстави, надмірна тривалість провадження у кримінальних справах, зокрема досудового розслідування [2].

ЄСПЛ констатовано, що слідчі органи використовують практику отримання сумнівної відмови особи від захисника, позбавляють особу права своєчасно мати захисника на стадії досудового розслідування (про таку приховану мету під час попередньої кваліфікації злочину йдеться в рішеннях «Яременко проти України», «Леонід Лазаренко проти України»). В рішенні по справі «Тіхонов проти України» порушення п. 1 на п.п. «с» п. 3. Ст. 6 Конвенції, а саме порушення права на захист, коли особа перебуває у вразливому стані, ЄСПЛ вже називає «традиційними» для України, ЄСПЛ відзначив повторюваність проблеми в Україні – застосування адміністративного арешту до особи, насправді підозрюваної у злочині, для забезпечення її присутності, не дотримуючись при цьому належної правової процедури, в тому числі щодо доступу до адвоката [14].

У відповідності до міжнародних стандартів право на отримання правничої допомоги адвоката повинне гарантуватись кожній особі

-
- Практичні проблеми забезпечення права на захист підозрюваного в контексті практики Європейського суду з прав людини / О. Р. Балацька // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2018. – № 1(17) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2018/n1/18borzpl.pdf>.

незалежно від її формального статусу, якщо щодо цієї особи органами влади здійснюється публічне кримінальне переслідування. Вищевикладена проблема зумовлює необхідність правової визначеності в КПК статусу осіб, які запідозрені у вчиненні кримінального правопорушення та у зв'язку із чим вони підпадають під заходи процесуального примусу під час досудового розслідування. На нашу думку, доцільним є нормативне визначення серед учасників кримінального провадження особи, права, свободи та законні інтереси якої порушуються або ставляться під загрозу порушення – це «особа, причетність якої до вчинення кримінального правопорушення перевіряється» («запідозрена особа»). Серед нормативних основ засади забезпечення права на захист, зокрема ст. 20 КПК має бути визначено, що особа має право на захист з моменту повідомлення про підозру, затримання за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, перевірки причетності до вчинення кримінального правопорушення та застосування інших заходів процесуального примусу передбачених законом.

Окрім цього, вважаємо, що «особа, причетність якої до вчинення кримінального правопорушення перевіряється» має бути віднесена до учасників кримінального провадження та до суб'єктів, які мають право на захист відповідно до ст. 20 КПК, що включає як право на професійну правничу допомогу адвоката, так і низку інших прав та гарантій, що є складовими засади забезпечення права на захист в кримінальному провадженні. Також розділ 3 КПК «Сторона захисту» слід доповнити статтею, яка визначатиме процесуальний статус особи, причетність якої до вчинення кримінального правопорушення перевіряється, гарантувати права такого учасника.

-
- Практичні проблеми забезпечення права на захист підозрюваного в контексті практики Європейського суду з прав людини / О. Р. Балацька // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2018. – № 1(17) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2018/n1/18borzpl.pdf>.

Доступ до правничої допомоги захисника забезпечується практичним та ефективним чином за допомогою інших гарантій, зокрема реалізацією права вільного вибору захисника, правом відмови від захисника та його заміни, наданням відповідними посадовими особами підозрюваним, обвинуваченим інформації про право на доступ до правової допомоги та ін. Так, вільний вибір кваліфікованого захисника передбачає право особи на правову допомогу обраного на власний розсуд захисника. Конвенція у п. «с» ч. 3 ст. 6 ЄКПЛ гарантує кожному обвинуваченому право на використання юридичної допомоги захисника, вибраного на власний розсуд, або – за браком достатніх коштів для оплати такої допомоги – право її одержувати безоплатно, коли цього вимагають інтереси правосуддя. ЄСПЛ виходить з того, що особі, стосовно якої здійснюється кримінальне переслідування повинна бути надана змога вільно обирати захисника якщо їй дозволяють фінансові можливості з врахуванням обмежень передбачених національним законодавством, що стосуються кваліфікації захисника, максимально необхідної кількості захисників тощо (справи «Загородній проти України» [16], «Шабельник проти України» [13]). Виходячи з такої позиції Суду, положень КПК України, що захисником може бути допущений лише адвокат, конвенційне право обирати захисника на власний розсуд поширюється на обрання захисника лише з-поміж осіб, які мають свідоцтво про право на здійснення адвокатської діяльності.

Статті 49, 52 КПК України передбачають випадки залучення захисника та забезпечення його обов'язкової участі слідчим, прокурором, слідчим суддею чи судом. У цих випадках, слідчий, прокурор виносить постанову, а слідчий суддя та суд постановляє ухвалу, якою доручає відповідному Центру з надання безоплатної правової допомоги (далі –

-
- Практичні проблеми забезпечення права на захист підозрюваного в контексті практики Європейського суду з прав людини / О. Р. Балацька // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2018. – № 1(17) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2018/n1/18borzpl.pdf>.

БПД), призначити адвоката для здійснення захисту за призначенням та забезпечити його прибуття у зазначені у постанові (ухвалі) час і місце для участі у кримінальному провадженні. Постанова (ухвала) про доручення призначити адвоката негайно направляється відповідному органу (установі), уповноваженому законом на надання БПД, і є обов'язковою для негайного виконання. Центр призначає захисника з числа професійних адвокатів, попередньо відібраних на конкурсній основі. Слід зазначити, що при забезпеченні доступу до правової допомоги за рахунок держави важливим є збереження усіх гарантій та складових права на захист та створення умов для вільного вибору захисника. Сучасний формат БПД відкриває можливості для порушення прав людини в процесі отримання нею необхідної адвокатської допомоги. Адже закладена конструкція щодо забезпечення захисту особи відповідно до Закону України «Про безоплатну правову допомогу» породжує порушення права особи на вільний вибір захисника своїх прав. Так, за дорученням Центру з надання БПД його керівник визначає на свій розсуд, хто з адвокатів, які уклали за наслідками конкурсу договір, буде надавати захист затриманій особі, не враховуючи при цьому думку самої особи щодо вільного вибору захисника. З одного боку, нібито забезпечується право на захист. З іншого боку, держава в особі відповідних посадових осіб, вирішує питання участі відповідного адвоката та в подальшому надає «змогу» такому адвокату укласти договір з особою, якій надається захист відповідно до передбаченого законом порядку. Таким чином, особу, щодо якої пред'явлене кримінальне обвинувачення і якій надається БПД, фактично позбавлено права на вільний вибір захисника, що не узгоджується з Конституцією України та Конвенцією.

- Практичні проблеми забезпечення права на захист підозрюваного в контексті практики Європейського суду з прав людини / О. Р. Балацька // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2018. – № 1(17) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2018/n1/18borzpl.pdf>.

ЄСПЛ з цього приводу, для прикладу, у справі «Кроїссант проти Німеччини», звертає увагу, що при призначенні захисника національні органи повинні прислухатися до побажань обвинуваченого щодо кандидатури захисника в усіх випадках [5]. В Україні саме адвокатура покликана захищати права людини, в тому числі захист від держави, при цьому Національною асоціацією адвокатів України ведеться Єдиний реєстр адвокатів України. Раціонально було б надати кожному адвокату право без будь-яких додаткових тестувань або перевірки кваліфікації, добровільно надавати БПД, шляхом подання попередньої інформації до Реєстру про бажання надавати БПД, по яких саме справах та в які періоди часу. Такий підхід допоможе забезпечити реалізацію вільного вибору захисника на конкурентних засадах, оскільки особа зможе вибрати собі захисника зі списку адвокатів, згенерованого правоохоронними органами з Реєстру.

Вище зазначена проблема гостро пов'язана із потребою реформування діючої системи надання БПД, звільнення від державного контролю адвокатів, які надають допомогу за рахунок держави. Крім цього, з початку повноцінного функціонування системи БПД у 2013 році виявилися суттєві проблеми, пов'язані з неінформуванням або невчасним інформуванням центрів органами розслідування про випадки затримань, що не відповідає запровадженій КПК України процедурі обов'язкового повідомлення і залучення стороною обвинувачення захисників для захисту затриманих осіб, що потребують окремого подальшого дослідження.

Висновки. Як підсумок, практика застосування КПК показує допущення фактів порушення базового конституційного права на захист від підозри, зокрема щодо забезпечення участі захисника на кожному етапі кримінального провадження, раннього доступу особи до професійної

▪ Практичні проблеми забезпечення права на захист підозрюваного в контексті практики Європейського суду з прав людини / О. Р. Балацька // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2018. – № 1(17) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2018/n1/18borzpl.pdf>.

правничої допомоги на досудовому розслідуванні, вільного вибору захисника за рахунок держави та інших. Вище окреслена проблематика зумовлює потреби приведення національного законодавства у відповідність до практики ЄСПЛ, зокрема слід визначити процесуальний порядок провадження щодо осіб, які потенційно причетні до кримінального правопорушення та надання таким особам права на захист, а відповідно забезпеченням професійною правничою допомогою адвоката-захисника. Також з метою удосконалення організації адвокатури та системи безоплатної вторинної правничої допомоги для посилення незалежності адвокатури від держави, підвищення якості професійної правничої допомоги за рахунок держави висловлено пропозицію щодо передачі Національній асоціації адвокатів України повноважень із організації та управління даною системою, забезпечення права на вільний вибір захисника за рахунок держави.

Список використаних джерел

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004
2. Про результати діяльності Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини у 2015 році: Щорічний звіт// Офіційний веб-сайт Міністерства юстиції України <http://www.minjust.gov.ua>
3. Case of Artico v. Italy. 13.05.1980. [Electronic resource]: Judgment of the European Court of Human rights. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf?library=ECHR&id=001->

▪ Практичні проблеми забезпечення права на захист підозрюваного в контексті практики Європейського суду з прав людини / О. Р. Балацька // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2018. – № 1(17) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2018/n1/18borzpl.pdf>.

- 100595&filename=CASE%20OF%20ARTICO%20v.%20ITALY%20-[Russian%20Translation].pdf
4. Case of Brusco v France. 14.10.2010. [Electronic resource]: Judgment of the European Court of Human rights. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:\[%22document%22\],%22itemid%22:\[%22001-101148%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:[%22document%22],%22itemid%22:[%22001-101148%22]})
 5. Case of Croissant v. Germany. 25.09.1992. [Electronic resource]: Judgment of the European Court of Human rights. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:\[%22document%22\],%22itemid%22:\[%22001-57736%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:[%22document%22],%22itemid%22:[%22001-57736%22]})
 6. Case of Dayanan v. Turkey. 13.1.2009. [Electronic Document]. [Electronic resource]: Judgment of the European Court of Human rights. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22appno%22:\[%227377/03%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22CHAMBER%22\],%22languageisocode%22:\[%22RUS%22\],%22display%22:\[%220%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22appno%22:[%227377/03%22],%22documentcollectionid%22:[%22CHAMBER%22],%22languageisocode%22:[%22RUS%22],%22display%22:[%220%22]})
 7. Case of John Murray v. United Kingdom. 08.02.1996. [Electronic resource] : Judgment of the European Court of Human rights. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf?library=ECHR&id=001-113045&filename=CASE%20OF%20JOHN%20MURRAY%20v.%20THE%20UNITED%20KINGDOM%20-%20\[Ukrainian%20Translation\].pdf](https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf?library=ECHR&id=001-113045&filename=CASE%20OF%20JOHN%20MURRAY%20v.%20THE%20UNITED%20KINGDOM%20-%20[Ukrainian%20Translation].pdf)
 8. Case of Leonid Lazarenko v. Ukraine. 28.10.2010. [Electronic resource] : Judgment of the European Court of Human rights. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf?library=ECHR&id=001-107621&filename=CASE%20OF%20LEONID%20LAZARENKO%20v.%20UKRAINE%20-%20\[Russian%20Translation\].pdf](https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf?library=ECHR&id=001-107621&filename=CASE%20OF%20LEONID%20LAZARENKO%20v.%20UKRAINE%20-%20[Russian%20Translation].pdf)

- Практичні проблеми забезпечення права на захист підозрюваного в контексті практики Європейського суду з прав людини / О. Р. Балацька // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2018. – № 1(17) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2018/n1/18borzpl.pdf>.

9. Case of Magee v. United Kingdom, 06.06.2000. [Electronic resource] : Judgment of the European Court of Human rights. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:\[%22document%22\],%22itemid%22:\[%22001-58837%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:[%22document%22],%22itemid%22:[%22001-58837%22]})
10. Case of Nechiporuk and Yonkalo v. Ukraine. 21.04.2011. [Electronic resource] : Judgment of the European Court of Human rights. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf?library=ECHR&id=001-107575&filename=CASE%20OF%20NECHIPORUK%20AND%20YONKALO%20v.%20UKRAINE%20-%20\[Russian%20Translation\].pdf](https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf?library=ECHR&id=001-107575&filename=CASE%20OF%20NECHIPORUK%20AND%20YONKALO%20v.%20UKRAINE%20-%20[Russian%20Translation].pdf)
11. Case of Panovits v. Cyprus. 11.12.2008. [Electronic resource] : Judgment of the European Court of Human rights. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:\[%22document%22\],%22itemid%22:\[%22001-119828%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:[%22document%22],%22itemid%22:[%22001-119828%22]})
12. Case of Salduz v. Turkey. 27.11.2008. [Electronic resource] : Judgment of the European Court of Human rights. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:\[%22document%22\],%22itemid%22:\[%22001-117602%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:[%22document%22],%22itemid%22:[%22001-117602%22]})
13. Case of Shabelnik v. Ukraine. 19.02.2009. [Electronic resource] : Judgment of the European Court of Human rights. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf?library=ECHR&id=001-107689&filename=CASE%20OF%20SHABELNIK%20v.%20UKRAINE%20-%20\[Russian%20Translation\].pdf](https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf?library=ECHR&id=001-107689&filename=CASE%20OF%20SHABELNIK%20v.%20UKRAINE%20-%20[Russian%20Translation].pdf)
14. Case of Tikhonov v. Ukraine, 10.12.2015. [Electronic resource] : Judgment of the European Court of Human rights. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:\[%22document%22\],%22itemid%22:\[%22001-159054%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:[%22document%22],%22itemid%22:[%22001-159054%22]})

-
- Практичні проблеми забезпечення права на захист підозрюваного в контексті практики Європейського суду з прав людини / О. Р. Балацька // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2018. – № 1(17) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2018/n1/18borzpl.pdf>.

15. Case of Yaremenko v. Ukraine. 12.06.2008. [Electronic resource] : Judgment of the European Court of Human rights. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:\[%22document%22\],%22itemid%22:\[%22001-125996%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:[%22document%22],%22itemid%22:[%22001-125996%22]})
16. Case of Zagorodniy v. Ukraine. 24.11.2011. [Electronic resource] : Judgment of the European Court of Human rights. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf?library=ECHR&id=001-108723&filename=CASE%20OF%20ZAGORODNIY%20v.%20UKRAINE%20-%20\[Russian%20Translation\].pdf](https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf?library=ECHR&id=001-108723&filename=CASE%20OF%20ZAGORODNIY%20v.%20UKRAINE%20-%20[Russian%20Translation].pdf)
17. 35 неформальних практик у кримінальному судочинстві України / О. А. Банчук, І. О. Дмитрієва, Л. М. Лобойко, З. М. Саїдова. Київ: «Арт-Дизайн», 2014. 48 с.

Балацька О. Р.

Практичні проблеми забезпечення права на захист підозрюваного в контексті практики Європейського суду з прав людини

Стаття присвячена дослідженню практичних проблем забезпечення права на захист підозрюваного в кримінальному провадженні України, враховуючи правові позиції, викладені у рішеннях Європейського суду з прав людини, зокрема щодо раннього доступу підзахисного до правової допомоги, реалізації права на захист за рахунок держави, вільного вибору захисника своїх прав та наявності достатнього часу та можливостей для підготовки захисту. На основі проведеного аналізу у статті автором запропоновано внесення змін до національного законодавства відповідно до практики Європейського суду з прав людини, зокрема щодо процесуального порядку провадження з особами, які потенційно причетні

▪ Практичні проблеми забезпечення права на захист підозрюваного в контексті практики Європейського суду з прав людини / О. Р. Балацька // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2018. – № 1(17) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2018/n1/18borzpl.pdf>.

до кримінального правопорушення та надання таким особам права на захист, а відповідно забезпеченням професійною правничою допомогою адвоката-захисника.

Ключові слова: принцип раннього доступу до правової допомоги, право на захист, підозрюваний, обвинувачений, захисник, безоплатна правова допомога, рішення ЄСПЛ.

Балацкая О. Р.

Практические проблемы обеспечения права на защиту подозреваемого в контексте практики Европейского Суда по правам человека

Статья посвящена исследованию практических проблем обеспечения права на защиту подозреваемого в уголовном производстве Украины, учитывая правовые позиции, изложенные в решениях Европейского суда по правам человека, в частности по раннему доступу подзащитного к правовой помощи, реализации права на защиту за счет государства, свободного выбора защитника своих прав и наличия достаточного времени и возможностей для подготовки защиты. На основе проведенного анализа в статье автором предложено внесение изменений в национальное законодательство в соответствии с практикой Европейского суда по правам человека, в частности относительно процессуального порядка производства с лицами, потенциально причастных к уголовным преступлениям и предоставление таким лицам права на защиту, а соответственно обеспечением профессиональной юридической помощью адвоката-защитника.

-
- Практичні проблеми забезпечення права на захист підозрюваного в контексті практики Європейського суду з прав людини / О. Р. Балацька // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2018. – № 1(17) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2018/n1/18borzpl.pdf>.

Ключевые слова: принцип раннего доступа к правовой помощи, право на защиту, подозреваемый, обвиняемый, защитник, бесплатная правовая помощь, решение ЕСПЧ.

Balatska O. R.

Practical problems of the providing the right for defense according to the practice of European Court of Human rights

The article deals with the investigating the problems of the providing by advocate the right for defense in criminal proceedings of Ukraine nowadays according to the judgments of European Court of Human rights. In terms of criminal procedure proceedings reforms as a whole and advocacy institute in particular, it appears difficult to overstate the importance and interest to a defense as a legal institution, because its implementation enables full and comprehensive development of democracy, equality of people, the right for defense of an accused.

The author focuses on revealing practical problems of the rights of potential suspected in the stage of pre-trial investigation in Ukraine, negative trends of legal regulation these issues in the Criminal Procedure Code of Ukraine. Different cases on the issue of the principle of providing the early legal aid in judgments of European Court of Human rights are analyzed and author justifies some proposals of the defining the legal status of the new subject of protection party in criminal proceedings of Ukraine – the person, that really suspected in sense of the providing the right for defense. A range of persons whose procedural rights provide for such participation, as well as the cases and conditions for such participation, are defined.

The practice of ECHR about the principle of providing the early legal aid, free legal assistance, the right of free choice of the defender establish legal basis

-
- Практичні проблеми забезпечення права на захист підозрюваного в контексті практики Європейського суду з прав людини / О. Р. Балацька // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2018. – № 1(17) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2018/n1/18borzpl.pdf>.

for changes the ways of realization the right to protection from suspicion in a criminal activity. The above mentioned and the practice reflected the conclusions about drawbacks of legal determination general conditions of the realization the right for defence and necessary changes and additions to the Criminal Procedure Code of Ukraine.

It is confirmed that the procedural form of the notification of suspicion does not provide the possibility of challenging it as a procedural decision and justifies the necessity of ensuring the issuance of a ruling by the investigator, the prosecutor in the event of a suspicion. The opportunities of the defender to get acquainted with the materials of proceedings, to appeal the procedural actions, decisions and inactivity of officials during the pre-trial investigation were discussed. The establishment of specific time limits for informing the defense party about the results of consideration of petitions and the timing of the provision of pre-trial investigation materials for familiarization, creation of mechanisms for their provision are proposed.

Key words: the principle of early access to legal aid, the right to protection, the suspect, the accused, the defender, free legal aid, the decision of the ECHR.

-
- Практичні проблеми забезпечення права на захист підозрюваного в контексті практики Європейського суду з прав людини / О. Р. Балацька // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2018. – № 1(17) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2018/n1/18borzpl.pdf>.